

SAATANNA, SAVUSAUNA PALAA!

Tuomo Pulsa

Keskustelin unessa Herrani kanssa sanoen: ”Kovin olet Herrani ollut myötämielinen minua maanmatosta kohtaan. Hyvän vaimon annoit. Kauniin ja kovasti viisaan tyttären minulle synnytti hän. Ja kaiken muunkin hyvän olet minulle sallinut, vaan parahin vielä puuttuu. Maanpäällistä taivasta – savusaunaa – en vielä ole saanut. Järjestä, oi Herrani, minulle sellainen. Loppuikäni kiitollinen oisin”.

Kovin murheellistuivat Herran kasvot ja hän sanoi minulle: ”Poikani. Kirjoissani ei ole ketään nykyteknologia, joka sinulle ehtoisan savusaunan suunnittelisi ja rakentaisi. Itsesi se tehtävä on. Ja ihka alun alkaen. Vain näin mieleisesi saat”. Näin sanoi Herra unessani ja jätti minut yksin tontilleni savusauna-ajatuksineni.

En vaivannut Herraa arkipäiväisellä savusaunallani tämän jälkeen. Eikä hankään liiemmin puuttunut suunnitelmiini. Vaan koitti se päivä aikanaan. Valmistui taas yksi savusauna lisää Suomenniemelle.

Kesäillan rauha oli täydellinen. Itikoita pyydystävien kalojen molskahdukset kantautuivat ”vapaa-ajan” asunnon kuistille. Savusaunan räppänästä pöllähtelivät viimeiset lämmityssavut taivaalle. Sauna siinnytyisi parin tunnin kuluttua kylpyvalmiiksi. Noudin jääkaapista huurteisen.

Pitkän, raskaan työrupeaman jälkeen olisi mahtavaa päästä hyvään savusaunaan. Katseeni haki räppänästä verkkaisesti vyöryvää savuverhoa. Savua ei enää tullut. Räppänästä tulvivat lieskat nuoleksivat päätyseinää ja turvekattorakenteita! Kuistilta kuului karmeaa huutoa: ”Saatana, savusauna palaa!” Kesäillan rauha oli muuttanut pois.

Hyvä valmius pelasti

Jos palo olisi ehtinyt 500 kiloa bitumia sisältäviin turvekattorakenteisiin, niin mitäpä olisi ollut tehtävissä? Ei mitään. Asiallisella alkusammutuskalustolla palo jatkui jotensakin hallittuna palokunnan saapumiseen asti. Ammattilaiset selvittivät tilanteen nopeasti, mutta jäljet olivat lohduttomat. Turvekatossa ammottivat palomiesten moottorisahalla tekemät viisi sammutusaukkoa. Välikatto oli palanut täysin. Lattiaeristeet valuivat sammutusvettä. Nopean vesijäähdytyksen seurauksena kiukaaseen tuli isoja halkeamia. Hirsirunko oli kuitenkin lähes palamaton. Elokuinen ilta tummui. Istuin kuistilla juomassa loput lämmenestä huurteisesta. Mieli oli savusaunaakin mustempi.

Nopea hälytys naapurin autopuhelimella sulki pois vakuutuspetoksen mahdollisuuden. Toisaalta viranomaiset eivät löytäneet teknologiavirhettäkään. Suojaukset olivat reilusti vaatimukset täyttäviä. Nokivalkeasta ei voinut olla kysymys, sillä vasta viidettä kertaa lämmitettävässä saunassa ei edes ollut nokea. Kipinäkään ei voinut karata mistään. Palon syytymiselle ei tuntunut löytyvän syytä.

Savusaunani perusta on perinteessä

Tämä sauna ei syntynyt hetken mielijohteesta. Se oli tulos kaiken mahdollisen savusaunasta kirjoitetun lukemisesta. Se oli kokoelma kokemuksia Muuramen saunakylästä ja monista savusaunoissa käyneistä. Kymmenistä pohjaratkaisuluonnoksista jalostui lopullinen muoto. Vuosien

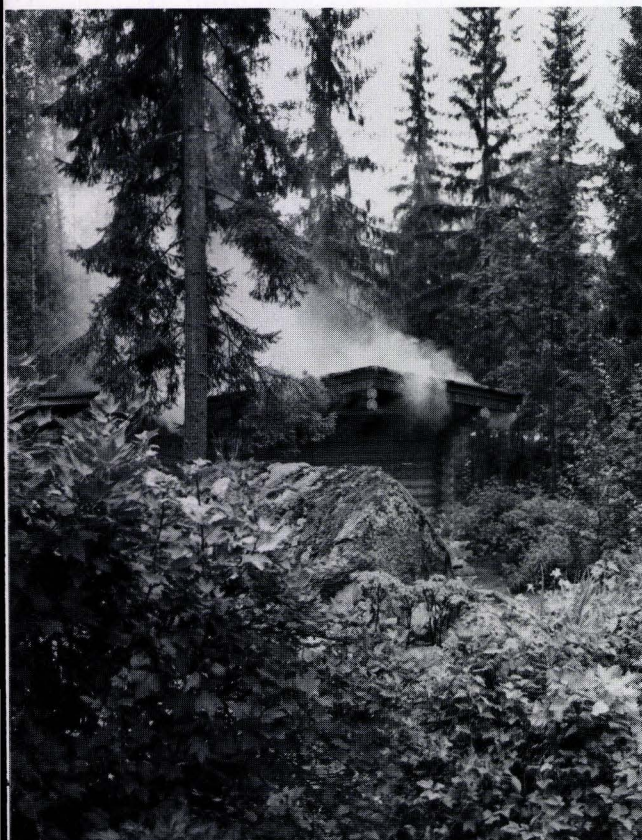
jaisella lattialla oli lankut kävelemistä varten.

Entisajan suuri perhe tarvitsi suuren saunan. Kaikki kylpivät kerralla ja saunassa myös peseydyttiin. Missäpä pyykit pestiin, ellei saunassa. Siellä synnytettiin, sairastettiin ja kuoltiin. Sitä käytettiin lihojen palvaukseen ja pellavien kuivatukseen. Se oli teknologian ihme; varsinainen aikansa monitoimitalo. Nykyiset saunatarpeet ovat toisenlaiset.

Oman savusaunani suunnittelin niin, ettei sauna ole pesuhuone, eikä pesuhuone ole takkahuone. Kaikki olivat erillistiloja, joita yhdistää tilava kuisti. Lämmitys ja räppänä hoidellaan ulkoa. Miksi pitäisi mennä sisälle puiden kanssa lattiaa roskaamaan ja savua yskimään? Saunan koko 2,5 x 2,5 metriä on riittävä. Tyhjää lattiapinta-alaa kun ei tarvita. Vanhojen savusaunojen kynnyks oli korkealla ja kamana alhaalla. Saunaan mennessä piti ”nöyrytä”, joskin todellinen syy pieneen oveen olivat pienemmät lämpöhäviöt. Tähän saunaan mennään normaaliovesta.

Laudepinnat nostetaan kuistille, etteivät nokeennu lämmityksen aikana. Istuinlaude on 80 senttiä leveä. Kelpaa siinä selälläänkin mietiskellä maailman menoa. Istuinlauteesta välikattoon on 1,1 metriä. Jalkalaude on kiuasta korkeammalla, jotta varpaatkin pääsevät nauttimaan saunan lämmöstä. Osa saunan lattiasta on harvaa puurallia. Sauna hengittää sitä kautta. Kaikki hikoilu- ja pesuvedet johdetaan saostuskaivoon. Valo tulee lauteiden alta, lattianrajassa olevasta isosta ikkunasta. Siellä se ei nokeennu. Savupatja kun ei laskeudu kiukaan pintaa alemmaksi. Räppänä on mahdollisimman kaukana kiukaasta, ettei sen synnyttämä veto lisää palovaaraa.

Löylyn rajoitushirsi jatkuu seinän läpi ulos. Ulkopuolella on tähän hirteen ripustettu tyttarelle keinu. Hirren yläpuolella katto jatkuu pitkäksi lipaksi. Se toimii keinujan, lämmittäjän ja pienen puu-

Kuva: Tuomo Pulsa

kypsyttelyn jälkeen rakensin nykyaikaisen, mutta aidon savusaunan.

Vanhat savusaunat olivat pohjamitoiltaan jopa 7 x 7 metrisiä hollitupia. Kiukaana palveli lattia-alasta noin kahdeksasosan vienyt luonnonkiviröykkiö. Kiuaskivinä oli ”könnönkiviä” eli peridotiittia. Maapoh-

varaston sadesuojana. Muinoin pesuvesi lämmitettiin ulkona ”kodassa” olevassa muuripadassa. Nykypäivänä suihku lämminvesivaraajineen kuuluu pesuhuoneen varustukseen. Pesuhuoneen yhdeksi seinäksi rajoittuva kiukaan palomuri pitää pesutilan lämpimänä.

Kiuas on saunan sielu

Saunan sielu asuu kiukaassa. Siispä Hänen asuinpaikkansa on suunniteltava erityisellä huolella. Ulkoa lämmitettävän kiukaan suuluukku on lämpöeristetty. Tulipesä on mitoitettu metrin pituisille haloille. Pesän korkeus on 65 senttiä, josta leppähaloilla täytetään vain puolet. Reilu lieskatila puiden ja kivien välissä mahdollistaa hyvän ja nokeamattoman palamisen.

Kiukaassa ei ole rautaosia, joita tuli koskettaa. Erityisesti jatkuvalämmitteisessä kiukaassa saunailmaan muodostuu haitallisia positiivisia ioneja ilman kiertäessä kuumien rautatapintojen kautta. Savusaunan raudattomassa kiukaassa muodostuu negatiivisia ioneja löylyä heitettäessä. Niiden vaikutus on todettu ihmiselle myönteis-

seksi. Tämän kiukaan kivihoivin muodostavat 14-senttiset pyöreät vuolukivitan-
got. Jo pelkästään viisi tällaista tankoa varaa paljon lämpöä. Tankojen päälle on ladottu kiuaskivet, isot alle ja pienet päälle liekkisulaksi.

Saunan miellyttävä tuoksu tulee hyvästä ilmanvaihdosta, sopivasta kosteudesta, nokipintojen ilmaa puhdistavasta vaikutuksesta ja leppäpuun antamasta savuaromista. Kaiken kruunaa koivuvasta, eritoten jos siinä on mukana pari oksaa suopursua. Savusauna ei parane löylytervoilla tai muilla sen kaltaisilla töhnämössöillä.

Kuva: Tuomo Pulsa

Sama uudelleen

Tämä maallinen taivaani oli nyt siis pahoin palanut. Purku oli siivotonta ja jälleenrakentaminen toivotonta. Josko se palaa uudelleen? Syttymissy kun ei kirkastunut. Lähes vuoden kaikki vapaa-ajat kuuluivat uudelleen rakentamisessa. Alkoi lämmitäminen. Alkoi pelkääminen. En tohtinut

jättää saunaa yksin lämpenemään. Kävin usein kurkistamassa ikkunasta sisälle. Erään lämmityskerran loppuvaiheessa se oli taas tapahtua!

Näin ikkunasta miten liekkimeri tanssi valtoimenaan kiukaan yllä. Tuli äkkinäinen kiire! Suljin oitis räppänän ja vetoluukun. Syöksyin vesiämpärin kanssa saunaan heittämään vettä kiukaalle. Liekit sammuiivat – hulmahtaakseen kohta uuteen roihuun. Heitin lisää vettä kiukaalle, kunnes liekit lopullisesti sammuiivat.

Toinen tulipalo oli lähellä. Miksi? Alkoi aivovoimistelun aika. Kertasin kaiken koetun ja luetun. Asia kirkastui. Vanhat saunaviisaat kirjoittivat: ”Savusauna ei tottele kiireistä lämmittäjää”. Olin ymmärtänyt sen niin, että savusaunaa pitää lämmittää hitaasti, pienellä vedolla. Se oli täysin väärin ymmärretty. Tämän saunan ainoa vika oli lämmittäjän korvien välissä.

Savusaunakemia, mitä se on?

Myös savusaunassa on voimassa laki, että palamiseen tarvitaan kolme komponenttia: palavaa ainetta, lämpöä ja happea. Ellei happea ole riittävästi, on palaminen epätodellista. Silloin syntyy palavaa kaasua, hiilimonoksidia, eli häkää. Kaasun leviäminen ei kunnioita kiukaan palosuojauksia. Lämmityksen lopulla punahekkuiset kiuaskivet sytyttävät kaasun, jota vajaalla happimäärällä kehittyi tulipesässä jatkuvasti lisää. Ja räppänä imee palavan kaasun puoleensa.

Suurin osa savusaunoista on tosiasiasa palanut tästä syystä. Oppirahat oli minunkin maksettava, vaikka kaiken tästä luulin tietäväni. Nyt, kun lämmitän saunaa vetoluukku apposen avoinna, ei ole mitään ongelmia. Jopa saatan lämmityksen aikana poiketa naapurissa huurteisella. Ja samalla tietenkin kehun savusaunan.